

Skýrsla Vigdísar Hauksdóttur til fjárlaganefndar um einkavæðingu bankanna hina síðari. (21. september 2016.)

Í þessari skýrslu er farið yfir eiginfjármögnun íslensku bankanna árin 2008, 2009 og 2010. Fjallað er um aðkomu íslenska ríkisins að þeirri fjármögnun, auk víkjandi lána og lausafjár-
fjármögnunar.

Víða hefur verið leitað fanga í upplýsingaöflun og eru allar upplýsingar sem hér koma fram studdar opinberum gögnum. Leitað var fanga í ársreikningum bankanna, fjárlögum og ríkisreikningi og upplýsingar sóttar til fjármála- og efnahagsráðuneytis, forsætisráðuneytis, Ríkisendurskoðunar, Seðlabankans, Bankasýslu ríkisins, Fjársýslu ríkisins o.fl.

Eftir að Alþingi var sent erindi í febrúar 2014 sem varðaði hugsanlegt brot við „einkavæðingu“ bankanna fór af stað enn frekari gagnaöflun og athugun hjá formanni og varaformanni fjárlaganefndar. Í fylgiskjölum með þessari skýrslu má finna fundargerðir stýrinefndar ríkisstjórnarinnar og Hawkpoint sem stofnuð var um miðjan mars 2009. Fundargerðir 1 og 13 vantar og því er borið við að þær hafi aldrei verið ritaðar. Einnig má finna í fylgiskjölun-
um fundargerðir samræmingarnefndar stjórnvalda sem skipuð var á grunni neyðarlaganna. Athyglisvert er að sjá mannbreytingarnar í nefndinni á tímabilinu sem fundargerðirnar ná yfir. Svo virðist sem fjárlaganefnd hafi ekki fengið allar fundargerðir þessarar nefndar því að í 8. tölul. 26. fundargerðar frá 13. maí 2009 kemur fram að framhald umræðna verði síðar.

Gangur mála var þessi:

1. Á grunni neyðarlaganna gerði Fjármálaeftirlitið verðmat og var falið að ganga frá stofnun nýju bankanna.¹ Í fundargerðum samræmingarnefndar stjórnvalda frá því í apríl og maí 2009 er staðfest að stjórnvöld tóku fram fyrir hendur Fjármálaeftirlitsins á þessum tíma og breyttu ákvörðunum í þá veru að ákvarðanir byggðust ekki lengur alfarið á grunni neyðarlaganna og ákvarðanataka var flutt inn í fjármálaráðuneytið.²
2. Eftir að ákvarðanir voru fluttar frá Fjármálaeftirlitinu inn í fjármálaráðuneytið voru gengistryggðu lánin endurvakin með sérstökum uppgjörum í bönkunum þremur. Voru þau unnin í nóvember 2009 og miðað var við reikningsskil 31. desember 2008. (Uppgjör Fjármálaeftirlitsins miðaðist við 14. október og var síðan uppfært 19. október 2008.)³ Uppgjörin voru unnin undir stjórn ríkisendurskoðanda.⁴ Í þeim var tekjufærður gengismunahagnaður í bönkunum samhliða því að myndaðir voru afskriftareikningar til mótvægis. Þetta virðist ganga þvert á ákvarðanir Fjármálaeftirlitsins í október 2008 um að flytja öll útlán yfir í nýju bankana í íslenskum krónum.
3. Seðlabankinn var látinn leysa húsnæðislán einstaklinga úr veðböndum svo að þrotabú gömlu bankanna gætu innheimt þau. Óupplýst er hvert tjón Seðlabankans af þessum aðgerðum varð.

¹ www.fme.is/media/akvardanir/19.-oktober-2008_3.pdf

² Sjá fylgiskjal nr. 8.

³ Sjá fylgiskjal nr. 1.

⁴ www.arionbanki.is/library/Skrar/Frettir/New_Kaupthing_Bank_hf._Consolidated_Financial_Statements_31.12.2008.pdf
Independent Auditors' Report, bls. 5.

4. Þegar Arion banki og Íslandsbanki voru afhentir kröfuhöfum virðist hafa verið gefinn eftir 40 milljarða kr. ávinningur af verðmætaaukningu í áætluðum vaxtagreiðslum, virðisauka og endurhverfum lánum og veðlánnum hjá Seðlabanka Íslands.
5. Við afhendinguna var jafnframt látið hjá líða að reikna upp áfallna vexti á RIKH 18 ríkisskuldabréfum sem bankarnir höfðu fengið til fjármögnunar. Kröfuhafar fengu ríkisskuldabréfin afhent með þessum áföllnu vöxtum og fór uppgjör fram að einhverju leyti síðar með milljarðatapi ríkissjóðs.

1. Áhætta ríkisins.

a. Arion banki.

Áhætta ríkisins í Arion banka⁵ nam um 117 milljörðum kr. Áhættustaða ríkisins formgerðist með þrennum hætti:

1. Í formi hlutafjár: 9,9 milljarðar kr.
2. Í formi víkjandi láns sem hægt var að breyta í hlutafé: 32,4 milljarðar kr.
3. Í formi lausafjárþingreiðslu: 75 milljarðar kr.

Ríkið ábyrgðist einnig skaðleysi á yfirtöku á Drómaskuldabréfi sem jafngilti því að ef tap yrði af yfurfærslu eigna SPRON mundi tapið lenda á ríkissjóði en hagnaðurinn yrði hins vegar eftir í Arion.

Samið var um að Kaupþing fengi 87% af hagnaði Arion en ríkissjóður 13%. Auk þess fékk Kaupþing innheimtur ákveðinna lánasafna upp á 81 milljarð kr. og tapsáhætta var óveruleg. Kaupþing skuldaði Arion 38 milljarða kr. sem áttu að greiðast upp með innheimtum frá ákveðnum viðskipavinum.

Meint hlutafjárframlag Kaupþings var 66 milljarðar kr. og var það lagt fram í formi mats á yfurfærðum eignum, þ.e. eignum sem höfðu verið metnar af Fjármálaeftirlitinu og Deloitte LLP sem verðlausar. Arion hafði afhent þær inn í Kaupþing sem verðlausar. Þær voru síðan afhentar Arion sem stofnfjárframlag og verðmetnar upp á 28,8 milljarða kr. Að auki leysti Seðlabankinn eignir sem veðsettar höfðu verið í bankanum undan veðum og afhenti Kaupþingi sem lagði þær inn í nýstofnaðan Arion með matsverði að fjárhæð 22,8 milljarðar kr. umfram þær skuldir við Seðlabankann sem yfirteknar voru.

Innborgun í reiðufé upp á 14,4 milljarða kr. samkvæmt skýringu nr. 120 í samstæðuársreikningi ársins 2009 tengist líklega samningum við Seðlabankann.

Ríkið tók áhættu á rekstri Arion frá stofndegi og hóf vaxtagreiðslur á stofnframlagi sínu 12 dögum fyrir dagsetningu stofnefnahags. 15 mánuðum síðar lagði Kaupþing inn fyrrnefndar eignir og eignaðist/fékk allan ávinning frá stofndegi bankans sem að uppistöðu til fólst í vaxtagreiðslum ríkisins til bankans af hlutafjárloforðum.

b. Íslandsbanki.

Í Íslandsbanka tók ríkissjóður 57,3 milljarða kr. áhættustöðu. Áhættunni er skipt í þrennt:

1. Í formi hlutafjár: 7,3 milljarðar kr.
2. Í formi víkjandi láns sem hægt var að breyta í hlutafé: 25 milljarðar kr.
3. Í formi lausafjárþingreiðslu: 25 milljarðar kr.

Til viðbótar lofaði ríkið skaðleysi á yfirtöku bankans á fjárfestingabankanum Straumi sem jafngilti því að ef tap yrði af yfurfærslu á eignum Straums lenti tapið á ríkissjóði en hagnaður yrði hins vegar eftir í Íslandsbanka.

⁵ Hér eftir nefndur Arion.

Við afhendingu á 95% hlut bankans til kröfuhafa fékk ríkið endurgreidda 58,7 milljarða kr. af 65 milljarða kr. stofnframlagi og gaf eftir allan ávinning af rekstri bankans frá stofn-degi til afhendingardags. Ríkið lagði þannig fram 65 milljarða kr. hlutafjárloforð og greiddi 1 milljarðs kr. vexti af því. Glitnir lagði fram 52 milljarða kr. skuldabréf sem ákvarðað var í erlendri mynt á gengi sem ljóst var að Glitnir mundi hagnast á og vaxtareiknað var frá stofn-degi til að eignast þessi 95%. Ríkið gaf því ekki einungis eftir hagnaðinn af því tímabili þegar bankinn var alfarið á ábyrgð ríkisins heldur afhenti hlutafé sitt undir nafnverði, $7,3/65=11,23\%$ en ekki 5%.

Áhætta Glitnis af Íslandsbanka var því sú sama og hefði alltaf lent á Glitni samkvæmt neyðarlögunum, þ.e. 52 milljarða kr. skuldabréfið milli gamla og nýja bankans. Fyrir það gat Glitnir eignast 80 milljarða kr. í teygjuskuldabréfi að viðbættum 95% af hagnaði bankans.

Áhætta ríkisins var því allt að 57,3 milljarðar kr. en mögulegur ávinningur 5% af mögu- legum hagnaði. Íslandsbankaframlag Glitnis var 52 milljarðar kr. og hann átti 95% af mögu- legum ávinningi.

c. Landsbankinn.

Í tilfalli Landsbankans lagði ríkið fram hlutafé að fjárhæð 122 milljarðar kr. en gamli bankinn 28 milljarða kr. Ríkið greiddi gamla Landsbankanum 2 milljarða kr. fyrir kauprétt á 28 milljarða kr. hlut.

28 milljarða kr. hlutafjárframlag gamla bankans var að mestu leyti búið til með uppreikn- ingi á 274,8 milljarða kr. kröfu gamla bankans á þann nýja þannig að ekki er um eiginlega viðbótaráhættu að ræða.

Tapsáhætta ríkisins var 122 milljarðar kr. og ríkið gat eignast allan ávinninginn eftir að 92 milljarða kr. skilyrt skuldabréf hafði verið greitt upp. Tapsáhættan var sú sama, 274,8 milljarðar kr., en gamli bankinn bar hana samkvæmt neyðarlögunum.

Kauprétturinn sem nam 2 milljörðum kr. átti að tryggja endurkaup á 17% hlutnum sem kröfuhafarnir fengu án endurgjalds. Það er fróðlegt að skoða þá verðlagningu því fyrir 92 milljarða kr. fékk ríkið til baka 17% hlut. Jafngildir það verðmati á Landsbankanum að fjár- hæð 541 milljarður kr., langt umfram raunvirði. Því er ósvarað hvort þetta tengist Icesave- skuldbindingunum sem nýi bankinn tók yfir.⁶

d. Seðlabanki.

Seðlabankinn afhenti slitastjórn Kaupþings og Glitnis veðsett húsnæðislán. Svo virðist sem bankinn hafi rýrt stöðu sína gagnvart kröfuhöfum verulega.

Ríkið bar mikla áhættu af rekstri bankanna og ef illa hefði gengið hefði tapið lent á ríkis- sjóði og þar með skattgreiðendum. Ávinningur af rekstri bankanna var hins vegar í tilvikum Arion og Íslandsbanka ekki hjá sama aðila og áhættan.

2. Samantekt.

Með neyðarlögum sem tóku gildi 7. október 2008 var Fjármálaeftirlitinu veitt heimild til að yfirtaka fjármálaefyrirtæki og ráðstafa eignum þeirra og skuldum.

Fjármálaráðherra stofnaði þrjú ný hlutafélög sem urðu að nýju bönkunum. Hvert félag var stofnað með 775 millj. kr. hlutafjárframlagi. Hlutafé var greitt inn á genginu 1 kr. fyrir hlut. Félagunum var ætlað að taka yfir hluta af efnahagsreikningum gömlu bankanna.

⁶ Í árslok 2009 var eigið fé Landsbankans 157,6 milljarðar kr. samkvæmt ársreikningi fyrir árið 2009. Til samanburðar er eigið fé bankans samkvæmt árshlutauppgjöri 2016 247,3 milljarðar kr.

Fjármálaeftirlitið skipti efnahag bankanna upp í samræmi við forsendur sínar 14. október 2008 og endurskoðaði þær 19. október 2008 og gerði bráðabirgðamat á verðmæti þeirra eigna og skulda sem fluttar voru til nýju bankanna.

Úr skýrslu fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna, bls. 17:⁷

Stofnefnahagsreikningar nýrra banka.

Bráðabirgðatölur 14. nóvember 2008 í m.kr.	Arion banki 21.10.2008	Íslandsbanki 15.10.2008	Landsbankinn 8.10.2008	Samtals
Sjóður og innistæður hjá seðlabönkum	77.187	146.461	238.133	461.781
Kröfur á lánastofnanir	27.144	18.998	87.574	133.716
Útlán til viðskiptavina	455.532	631.369	739.405	1.826.306
Veltufjáreignir	16.617	0	0	16.617
Fjáreignir á gangvirkri	49.637	51.692	151.997	253.326
Hlutir í dóttur- og hlutdeildarfélagum	15.130	16.131	52.657	83.918
Ófniðlegar eignir	5.867	0	1.002	6.869
Rekstrarfjármunir	8.792	1.446	8.185	18.423
Fjármunir til sölu eða í sölumeðferð	449	456	2.782	3.687
Aðrar eignir	43.571	19.347	18.414	81.332
Eignir samtals	699.925	885.901	1.300.149	2.885.975
Innlán frá fjármálafyrirtækjum og sjóðum	78.348	14.923	63.783	157.054
Innlán viðskiptamanna	339.043	338.556	478.275	1.155.874
Skuldabréf útgefið til gamla banka	172.337	422.423	558.091	1.152.851
Aðrar skuldir	35.197	0	0	35.197
Skuldir samtals	624.925	775.901	1.100.149	2.500.975
Hlutfé	75.000	110.000	200.000	385.000
Eigið fé samtals	75.000	110.000	200.000	385.000
Eigið fé og skuldir samtals	699.925	885.901	1.300.148	2.885.975

Í bráðabirgðamati Fjármálaeftirlitsins var gert ráð fyrir að heildarverðmæti yfirtekinna eigna væri 2.500.975 millj. kr. og að yfirteknar skuldir væru 1.348.124 millj. kr. Nýju bankarnir væru því í skuld við þá gömlu upp á 1.152.851 millj. kr. og leggja þyrfti inn nýtt hlutfé að fjárhæð 385.000 millj. kr. Deloitte LLP var fengið til að leggja mat á yfirfærðar eignir og skuldir. Mat Deloitte LLP var að nettóeignir væru nokkuð minni en gert væri ráð fyrir í bráðabirgðamati Fjármálaeftirlitsins og að nýju bankarnir skulduðu þeim gömlu 442–766 milljarða kr. Deloitte LLP skilaði matinu 22. apríl 2009. Mat Fjármálaeftirlitsins og Deloitte LLP miðaðist við stöðu í bókum bankanna 30. september 2008 og gerði ráð fyrir að skuldir

⁷ www.althingi.is/altext/139/s/1213.html

og eignir væru teknar yfir á uppreiknuðu gengi þess dags með þekktum áorðnum breytingum til stofndags. Efnahagsreikningar voru reiknaðir og ákvarðaðir í íslenskum krónum.

Við lestur efnahagsreikninga bankanna verður að hafa í huga að þar koma fram reiknaðar nettótölur, þ.e. áætlað verðmæti eigna að fráreginni áætlaðri virðisrýrnun. Þannig er t.d. brúttóverðmæti yfirtekinna útlána 3.556.163 millj. kr. þar sem sértæk niðurfærsla upp á 1.729.857 millj. kr. er færð á móti. Nettóverðmæti varð þannig mismunur þessara tveggja talna eða 1.826.306 millj. kr.

Ný ríkisstjórn tók við 1. febrúar 2009. Ákvað hún að láta Fjármálaeftirlitið ekki ákvarða þau verðmæti sem yfirtekin voru heldur gekk til samninga við kröfuhafa um hvernig þau skyldu ákvörðuð.

Úr skýrslu fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna, bls. 5:

„4. Í samningagerð FME um framkvæmd matsins varð ljóst að matsmaðurinn myndi ekki skila einni tölu sem mati heldur ákveðnu verðbili. Þá var einnig orðið ljóst að kröfuhafar bankanna voru ósáttir við fyrir-
liggjandi áætlun, töldu hana einhliða og að þeir hefðu ekki möguleika á að gæta hagsmuna sinna. Þetta varð til þess að endurreisnaráætluninni var breytt þannig að reynt yrði með samningum að ná niðurstöðu um verðmat frekar en með einhliða ákvörðun. Fyrir hönd nýju bankanna leiddi fjármálaráðuneytið við-
ræðurnar en fjármálaráðherra fór með eignarhald ríkisins í nýju bönkunum. Hinum megin borðsins voru skilanefndir gömlu bankanna studdar af fulltrúum kröfuhafa.

5. Áður en samningaviðræður hófust lét fjármálaráðherra ráðgjafa sína meta stöðu bankanna. Eitt helsta vandamál nýju bankanna var misvægi í gjaldeyrisjöfnuði þeirra en yfirtekin útlán voru að mestu í erlendum myntum eða gengistryggð en innlánin að mestu í krónum. Nauðsynlegt var að finna lausn á þessu vandamáli áður en bankarnir gætu lagt fram viðskiptaáætlanir sínar og viðræður hafist. Megin-
lausnin var talin felast í skuldbreytingu gengistryggðra lána til aðila sem ekki höfðu tekjur í erlendum myntum í krónulán og einnig með því að uppgjör við gömlu bankanna gæti verið í erlendri mynt til mót-
vægis við útlán í erlendum myntum til aðila með gjaldeyristekjur.

6. Ljóst var að mjög erfitt myndi reynast að ná samkomulagi um ákveðið verðmat enda var matið háð mörgum mismunandi forsendum sem samningsaðilarnir höfðu mismunandi skoðanir á. Markmið ríkisins var því að reyna að semja um ákveðið grunnmat sem stofnfjármögnun bankanna gæti tryggilega grund-
vallast á. Hækkanir umfram grunnmatið gætu þá runnið til kröfuhafa í formi verðmætaaukningar hluta-
bréfa eða skilyrtra skuldabréfa, en komið hafði í ljós að skilanefndir og meirihluti kröfuhafa í Glitni og Kaupþingi gætu haft áhuga á að eignast hluti í hinum nýju bönkum og njóta þannig hugsanlegrar verð-
mætaaukningar á yfirfærðum eignum.“

Samningaviðræður tóku lungann af árinu 2009 og þeim lauk 8. janúar 2010 með samningi um Arion.

Tölur úr skýrslu fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna, bls. 32,
og ársreikningum banka 2008:

Stofnefnahagsreikningar og efnahagur 31.12. 2008	Arion		Íslandsbanki		Landsbanki	
	22.10.2008	31.12.2008	22.10.2008	31.12.2008	22.10.2008	31.12.2008
Sjóður og innistæður hjá seðlabönkum	9.554	87.555	53.829	20.842	38.602	30.071
Markaðskuldabréf	7.939	10.761	3.762	34.067	24.624	39.896
Hlutabréf og önnur verðbréf	8.826	6.609	3.944	2.535	36.158	39.681
Skuldabréf vegna yfirfærslu eigna	38.300	41.156	–	–	–	–
Kröfur á lánastofnanir	35.265	47.697	10.597	28.320	5.291	8.845
Útlán til viðskiptavina	324.727	337.014	482.586	484.933	655.725	705.182
Fjáreignir á gangvirði	11.598	12.079	1.589	2.248	–	–
Hlutir í dóttur- og hlutdeildarfélögum	2.345	2.843	296	651	2.325	2.518
Óefnislegar eignir	2.441	2.432	–	–	1.206	1.220
Rekstrarfjármunir	8.346	7.656	1.773	1.675	6.909	6.864
Fjármunir til sölu eða í sölumeðferð	–	–	1.894	2.154	6.498	7.584
Skattaeign	578	551	–	5	4.935	7.347
Hlutfjárloforð	71.225	71.225	64.225	66.512	149.225	149.225
Aðrar eignir	3.090	13.625	6.470	14.062	1.157	38.958
Eignir samtals	524.234	641.203	630.965	658.004	932.655	1.037.391
Innlán frá fjármálafyrirtækjum og seðlabönkum	52.179	122.733	134.303	53.153	82.517	132.219
Innlán viðskiptamanna	389.756	421.341	361.302	440.095	418.045	431.006
Skuldabréf útgefið til gamla banka	–	–	53.808	67.315	274.800	305.057
Skattaskuldbindingar	274	1.031	137	549	1.420	845
Skuldbindingar vegna sölu eigna	38	2	1.285	1.285	4.519	4.440
Aðrar skuldir	9.987	19.150	14.470	27.577	1.306	20.539
Skuldir samtals	452.234	564.257	565.305	589.974	782.607	894.106
Hlutfé	12.646	12.646	10.000	10.000	24.000	24.000
Yfirverð hlutfjár	59.354	59.354	55.000	55.000	125.880	125.898
Annað eigið fé	–	129	660	240	168	–
		4.817		2.120		-6.945
Eigið fé samtals	72.000	76.946	65.660	67.360	150.048	142.953
Hlutdeild minnihluta				670		332
Eigið fé og skuldir samtals	524.234	641.203	630.965	658.004	932.655	1.037.391

Niðurstaða samninga um nettóverðmæti þeirra eigna er fluttar voru til nýju bankanna var eftirfarandi.

Úr skýrslu fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna, bls. 29:

Uppgjör nýju bankanna á nettóeignum		
Milljarðar kr.	Nettó	Skilyrt
Íslandsbanki	52	80
Arion banki	-38	43
Landsbankinn	275	92
Samtals	289	215

Hugsunin var sú að nettóeignir bankanna væru á bilinu 289–504 milljarða kr. virði eftir heimtum og að heildarhlutafé hinna nýju banka yrði 285 milljarðar kr. Gömlu bönkunum var veittur kaupréttur á hlutum í nýju bönkunum auk hlutdeildar í skilyrtum heimtum.

Auk þessa veitti ríkissjóður lausafjárþyrirgreiðslu og víkjandi lán til bankanna og því ein-sýnt að ríkið bar alla fjárhagslega áhættu af rekstri bankanna fyrstu árin.

Þegar Arion og Íslandsbanki voru afhentir kröfuhöfum virðist sem gefinn hafi verið eftir 40 milljarða kr. ávinningur í verðmætaaukningu í áætluðum vaxtagreiðslum, virðisauka og endurhverfum lánnum og veðlánnum hjá Seðlabanka Íslands.

Við nánari skoðun er vert að huga betur að ýmsum atriðum:

a. Vextir og arður af eignum.

Frá yfirtöku í október 2008 og fram til ársloka 2009 voru bankarnir á forræði og ábyrgð ríkisins og greiddi ríkissjóður þeim vexti af hlutafjárloforðum sínum.

Úr skýrslu fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna, bls. 33:

„Á þessum millibilstíma frá október 2008 og fram að yfirtöku gömlu bankanna greiddi ríkissjóður vexti af þeim skuldabréfum sem hann hafði gefið út miðað við október 2008 til að greiða fyrir hlutabréfin. Um samdist í tilfelli Íslandsbanka að skuldabréfunum yrði skilað til ríkissjóðs með áföllnum vöxtum að mestu fyrir tímabilið en í tilfelli Arion að bankinn myndi greiða ríkinu arð fyrir það tímabil sem hann var í eigu ríkisins sem myndi samsvara stórum hluta af vaxtagjöldunum.

Meginástæða þess að erfitt var að ná vaxtagjöldunum að fullu til baka var að ákveðið hafði verið að greiða hlutaféð með skuldabréfum með breytilegum vöxtum sem voru mjög háir á þessu tímabili, en fyrsta árið reyndust árlegir vextir af skuldabréfinu vera 13,3% að meðaltali (sbr. kafla 2.4.5.). Hefði ríkissjóður fjármagnað hlutabréfakaupin með skuldabréfum með föstum vöxtum hefðu vaxtagjöldin orðið minni á upphafstímabilinu, en væntanlega hærrí þegar til lengri tíma er litið, en árlegir vextir af skuldabréfinu með breytilegum vöxtum eru nú 3,25% (febrúar 2011).“

Ekki er hægt að draga aðra ályktun af vaxtagreiðslum ríkissjóðs til bankanna vegna hlutafjárloforða en að þær teljist skýr viðurkenning á því að þeir voru sannarlega í eigu ríkisins. Þrátt fyrir þetta virðist það vera svo að þegar kom að því að selja gömlu bönkunum hlutafé í hinum nýju hafi verið horft fram hjá þeirri eiginfjáruppbyggingu sem hafði átt sér stað á því tímabili þegar bankarnir voru 100% í eigu ríkisins.

Áætlaðar vaxtagreiðslur af þessum hlutfjárloforðum eru um 40 milljarðar kr. Svo virðist sem ávinningurinn af eignaaaukningunni hafi verið gefinn eftir í samningum þrátt fyrir að vextir hafi verið greiddir af hlutfjárframlaginu.

b. Skuldabréf til gömlu bankanna.

Skuldabréf til gömlu bankanna vegna mismunar á verðmæti á yfirteknum eignum og skuldum voru ákvörðuð 274,8 milljarðar kr. vegna Landsbankans og 52 milljarðar kr. vegna Íslandsbanka. Arion átti hins vegar kröfu á gamla bankann að fjárhæð 38,3 milljarðar kr.

Verðmæti á kröfum þessum miðaðist við nettóeignavirði á yfirtökudegi og var í íslenskum krónum í samræmi við ákvæði laga. Stjórnvöld höfðu hins vegar miklar áhyggjur af gjald-eyrisjöfnuði bankanna þar sem stór hluti eigna var í erlendri mynt en skuldir að megninu til í íslenskum krónum. Þeir lögðu sig því fram við að semja um að þessar skuldir yrðu yfir- færðar í erlenda mynt.

Nú er til þess að taka að bankarnir voru reknir á ábyrgð ríkisins og að þeir höfðu verið í rekstri frá yfirtökudegi fram til sammingsdags. Öll áhætta af styrkingu krónunnar og ávinn- ingur af falli hennar hvíldi því á ríkissjóði.

Miðgengi meðaltals mánaða eins og það er skráð hjá Seðlabanka Íslands á því tímabili þegar bankarnir voru í eigu ríkisins er eftirfarandi.

	USD	GBP	CHF	EUR
okt. 2008	114,09	193,00	100,05	151,86
nóv. 2008	135,32	207,65	113,70	172,40
des. 2008	123,99	184,30	108,06	166,28
jan. 2009	123,72	178,68	109,93	164,16
feb. 2009	113,83	164,01	97,67	145,66
mars 2009	114,68	162,79	99,33	149,70
apríl 2009	126,63	186,29	110,35	167,16
maí 2009	126,35	194,84	114,05	172,38
júní 2009	126,66	207,38	117,21	177,56
júlí 2009	127,36	208,23	118,01	179,41
ágúst 2009	127,15	210,08	119,00	181,33
sept. 2009	124,61	203,55	119,80	181,45
okt. 2009	123,89	200,54	121,35	183,69
nóv. 2009	123,74	205,42	122,24	184,64
des. 2009	125,07	203,26	121,69	182,92
jan. 2010	125,87	203,59	121,77	179,78

Sú staðreynd að íslenska krónan hafði frá því í október 2008 og fram til ársloka 2009 fallið gagnvart öllum helstu myntum virðist ekki hafa nýst ríkinu þrátt fyrir að hafa tekið ábyrgð og áhættu af rekstri bankanna og naut ríkissjóður ekki ávinnings af verðmætaaukn- ingu bankanna. Hér virðist því sem ríkið hafi fórnað möguleikum sínum á því að gera upp skuldir miðað við skráð gengi á sammingsdegi sem voru ákvarðaðar í íslenskum krónum á yfirtökudegi.

Vert er að hafa í huga að á sama tíma og leitast var við að ná gjaldeyrisjöfnuði bankanna réttum með samningum við kröfuhafa sat Seðlabanki Íslands uppi með skuldsettan gjaldeyris- forða og velta má fyrir sér hvort ekki hefði mátt gera skiptasamning við viðskiptabankana

til að netta út áhættu af væntri styrkingu krónunnar og í leiðinni hefði Seðlabankinn getað minnkað áhættu sína.

c. Uppgjör á endurhverfum lánum og veðlánnum hjá Seðlabankanum.

Við fall bankanna var Seðlabankinn með mikil útlán til bankakerfisins sem voru tryggð með veðlánnum eða samningum um endurkaup. Mörg af þessum veðum Seðlabankans reyndust lítils virði þegar á reyndi. Samt virðist sem veðkröfur í bréf sem sannanlega voru verðmæt hafi verið gefnar eftir og verðmæti þannig færð til gömlu bankanna án þess að ljóst sé hvert endurgjald þeirra var. Nokkrum vandkvæðum er bundið að finna nákvæmlega út hvað gerðist þar eð þessar eignir voru færðar niður af Seðlabankanum að hluta og síðar seldar ríkinu gegn útgáfu skuldabréfs. Ríkið seldi eignirnar aftur til Seðlabankans sem flutti þær til eignarhaldsfélaga í eigu bankans. Í ljósi óvenjulegrar atburðarásar er full ástæða til að skoða þetta betur.

Úr skýrslu Ríkisendurskoðunar um fyrirgreiðslu við fjármálafyrirtæki, bls. 6:

„Við fall bankanna 2008 varð Seðlabanki Íslands fyrir verulegu tjóni vegna lána bankans til fjármálafyrirtækja og nam staða þeirra samtals 345 m.kr. í árslok 2008. Það sýndi sig að tryggingar að baki lánunum voru í mörgum tilvikum lélegar og var við uppgjör Seðlabankans fyrir árið 2008 ákveðið að afskrifa strax 75 ma.kr. af þessum kröfum og færa til gjalda í ársreikningi. Það sem eftir stóð af kröfunum, 270 ma.kr., yfirtók ríkissjóður í skiptum fyrir skuldabréf að sömu fjárhæð og bætti þar með eiginfjárstöðu Seðlabankans. Einnig yfirtók ríkissjóður tryggingabréf að fjárhæð 97,9 ma.kr. vegna samninga við aðalmiðlara ríkisverðbréfa sem höfðu fengið lánuð ríkisverðbréf til skilgreinds tíma gegn því að leggja fram tryggingabréf. Kröfurnar sem ríkissjóður yfirtók frá Seðlabankanum námu þannig samtals 367,9 ma.kr. en mat á þeim benti til þess að meirihlutinn væri tapaður eða myndi tapast. Hjá ríkissjóði voru þar af leiðandi gjaldfærðir 192,2 ma.kr. sem tapaðar kröfur. Áætlað tap Seðlabankans og ríkissjóðs vegna lánveitinga til bankakerfisins fyrir hrun var því samtals 267,2 ma.kr. Kröfur sem ríkissjóður yfirtók frá Seðlabankanum voru síðar færðar aftur til bankans sem stofnaði sérstök félög til þess að fara með umsýslu þeirra. Ríkisendurskoðun telur of snemmt að fjalla almennt um árangur af umsýslu þeirra eigna sem bankinn eignaðist eftir hrun bankakerfisins.“

3. Sala á hlutum í bönkum.

a. Íslandsbanki.

Íslandsbanki var stofnaður með 775 millj. kr. stofnframlagi sem greitt var inn á genginu 1 kr. fyrir hlut í október 2008. Á hluthafafundi Íslandsbanka 14. ágúst 2009 skrifaði ríkið sig fyrir 64.225 millj. kr. hlut í bankanum sem greiddur var inn á genginu 6,5 kr. fyrir hlut. Útgefnir hlutir í Íslandsbanka voru því 10 milljarðar kr. og innborgað hlutafé nam 65 milljörðum kr. Ríkið veitti Glitni kauprétt á 95% af útgefnu hlutafé í bankanum gegn greiðslu sem samsvaraði því skuldabréfi sem Íslandsbanki hafði gefið út til Glitnis vegna nettóstöðu, upphaflega 52 milljarðar kr.

Úr skýrslu fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna, bls. 38:

„Ef SSH tekur gildi mun Íslandsbanki millifæra til Glitnis ríkisskuldabréf, sem hafa verið færð til hans af FJR vegna ofangreindrar stofnfjármögnunar. Þessi ríkisskuldabréf verða samtals jöfn að fjárhæð og Skuldabréf A sem lýst er hér á eftir hefði verið ef það hefði verið gefið út að viðbættum uppsöfnuðum og ógreiddum vöxtum. Glitnir mun nota fyrrnefnd ríkisskuldabréf til að kaupa 9,5 ma. hluti í Íslandsbanka, en það samsvarar 95% af útgefnu hlutafé. Jafnframt afsalar Glitnir sér öllum réttindum samkvæmt SVS.“

Skuldabréf A var gefið út af Íslandsbanka til Glitnis vegna þess að nettóeignir sem Íslandsbanki tók yfir frá Glitni voru samkvæmt mati 52 milljörðum kr. hærri, skuldabréfið var gefið út í evrum og hljóðaði upp á 346.182.012 evrur og miðað var við gengi 15. október 2008 þegar gengi evru var 150,21 kr.

Ætla má að verðmæti skuldabréfs A með áföllnum vöxtum 15. október 2009 hafi verið um 366 milljónir evra sem samsvarar 67,1 milljarði kr. á gengi þess dags.

Hinn 9. mars 2009 yfirtók Fjármálaeftirlitið fjárfestingabankann Straum og 17. mars 2009 voru innstæður Straums fluttar til Íslandsbanka gegn útgáfu Straums á skuldabréfi að fjárhæð 43,7 milljarðar kr. Samhliða þessu var Íslandsbanka veittur lausafjárstuðningur og bankanum afhent ríkisskuldabréf sem veðtækt var hjá Seðlabanka Íslands. Íslandsbanka bar að afhenda ríkinu til baka bréf þetta í takt við afborganir Straums af sínu bréfi. Bréf þetta bar REIBOR-
vexti + 1,9% álag fyrstu 12 mánuði og 1% álag eftir það. Samhliða þessu var gerður samningur um lausafjárstuðning við Íslandsbanka.

Ríkið greiddi 775 millj. kr. og afhenti 64.225 milljón hluti af RIKH 18 1009 auk áfallinna vaxta á skuldabréfið frá 9. október 2008, samtals 9,1 milljarð kr. Íslandsbanki endurgreiddi síðar 8 milljarða kr. af þessum vöxtum. Heildargreiðsla ríkisins var því 66 milljarðar kr.

Íslandsbanki endurgreiddi ríkinu hlutafjárframlag sitt með því að afhenda því til baka ríkisskuldabréf að fjárhæð 33,8 milljarðar kr. en 24,8 milljörðum kr. var haldið eftir vegna kaupa ríkisins á víkjandi láni af Íslandsbanka. Nettógreiðsla ríkisins fyrir 5% hlut í Íslandsbanka er því 7,3 milljarðar kr.

Bent er á að bankinn var rekinn á ábyrgð ríkisins í heilt ár, en hækkun eiginfjár sem komin er til vegna rekstrar bankans frá yfirtöku og til 31. desember 2009 er 26,2 milljarðar kr. sem hefðu átt að renna til ríkisins sem var eigandi bankans á tímabilinu og bar af honum alla áhættu.

Ef aðilar hefðu kosið að líta svo á að þar sem Glitnir væri tilbúinn að leggja nettóeignir inn sem hlutafé væri eðlilegt að þeir mundu njóta hagnaðar bankans frá yfirtöku. Þá hefðu skiptahlutföllin væntanlega átt að taka mið af stofnframlagi í upphafi, þ.e. 52 milljarðar kr. af 65 milljörðum kr. í Glitni hefðu þá átt að gefa 80% í bankanum en ekki 95%.

Álitaefni um Íslandsbanka.

Ekki verður annað séð en eftirfarandi atriði þurfi frekari umfjöllun og athugun:

- Ríkið virðist hafa gefið eftir eiginfjáruppbyggingu bankans meðan hann var í eigu ríkisins.
- Ríkið virðist hafa gefið eftir réttinn til að gera upp skuld við gamla bankann á gengi samningsdags.
- Ríkið greiðir 7,3 milljarða kr. fyrir 5% hlut í bankanum eða rúmlega tvöfalt nafnverð meðan Glitnir greiddi með 52 milljarða kr. skuldabréfi sem var vaxtareiknað og fært í erlenda mynt.
- Ríkið veitti víkjandi lán að fjárhæð 25 milljarðar kr. með vöxtum sem voru aðeins 1% hærri en vextir á láni Glitnis til Íslandsbanka sem tryggt var með veðrétti án þess að tekið væri tillit til þess við skiptingu eigna.
- Ríkið veitti lausafjárþingreiðslu upp á 25 milljarða kr. sem veitt var Íslandsbanka í tengslum við kaup Glitnis á hlut í Íslandsbanka, sbr. kafla 3.1.5. Samningur um lausafjárþingreiðslu í skýrslu fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna, bls. 49. Samt sem áður kemur fram í svari Fjárskýslunnar til fjárlaganefndar að engin lausafjárþingreiðsla hafi verið veitt.

- Í tengslum við uppgjör á kröfu Seðlabankans vegna veðsettra húsnæðislána er óljóst hvort bankinn gaf eftir hluta af þeim vöxtum sem hann átti rétt á.
- Áhætta ríkisins af Íslandsbanka gat því numið allt að 32,3 milljörðum kr. og 57,3 milljörðum kr. ef lausafjárþyrirgreiðsla hefði verið nýtt, væntanlega að viðbættri lausafjárþyrirgreiðslu vegna Straums. Framlag Glitnis var 52 milljarðar kr. Þrátt fyrir þetta fékk Glitnir 95% af ávinningnum.

b. Landsbankinn.

Nýi Landsbankinn var stofnaður með 775 millj. kr. stofnframlagi sem greitt var inn á genginu 1 kr. fyrir hlut í október 2008. Hinn 15. desember 2009 var gert samkomulag um að auka hlutfé bankans. Ríkið skrifaði sig fyrir 18.725 milljón hlutum og greiddi fyrir með útgáfu á 121.225 milljón hlutum af RSKH 18 1009. Gamli bankinn skrifaði sig fyrir 4.480 milljón hlutum á genginu 6,25 kr. fyrir hlut. Heildarhlutfé bankans var því 24 milljarðar kr. og innborgað hlutfé var 150 milljarðar kr.

Samhliða þessu var samið um skuldabréf vegna þess að nettóeignir þær sem nýi bankinn tók yfir voru metnar 274,8 milljörðum kr. hærri en þær skuldir sem yfirteknar voru.

Úr skýrslu fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna, bls. 60:

„Við skuldalúkningu LBI samkvæmt RASÚS mun NBI gefa út skuldabréf í þremur myntum að fjárhæð EUR 870.788.398,42, GBP 275.001.322,12 og USD 734.255.859,93. Nafnverð skuldabréfanna var samtals 260 ma.kr. miðað við tilgreint gengi gjaldmiðla þann 30. september 2008, en markaðsverðmæti þeirra var metið 247 ma.kr. vegna hagstæðra vaxtakjara skuldabréfanna fyrstu fimm árin.“

Ef verðmæti þessara skuldabréfa er reiknað upp miðað við skráð miðgengi Seðlabanka Íslands 30. september 2008 er verðmæti þeirra í íslenskum krónum 251,5 milljarðar kr. og 253,2 milljarðar kr. miðað við sama gengi 9. október 2008.

Hlutfé gamla bankans í þeim nýja var því að hluta til greitt með mismun á mati markaðs-virðis og nafnvirðis þessara skuldabréfa.

Samningurinn var gerður 15. desember 2009 til að gera upp skuld sem var að nafnvirði 274,8 milljarða kr. Þau skuldabréf sem samið var um að bankinn afhenti voru hins vegar reiknuð yfir í íslenskar krónur á þeim sama degi að ígildi 309,6 milljarðar kr.

Í tengslum við útgáfu á 92 milljarða kr. skilyrtu skuldabréfi veitti gamli bankinn ríkinu kauprétt á hlutfé sínu í bankanum. Ríkið greiddi gamla bankanum 2 milljarða kr. fyrir þennan kauprétt og fór sú greiðsla fram með þeim hætti að yfirverðsreikningur hlutafjár var lækkaður um samsvarandi upphæð sem þá var færð til hækkunar skuldar við gamla bankann. Þetta er óvenjuleg færsla enda hefur yfirverðsreikningur hlutafjár almennt ekki verið talinn til frjálsra sjóða og því óheimilt að nota hann til útgreiðslu arðs, sbr. úrskurð yfirskatta- nefndar nr. 163/2013.

Úr ársreikningi Landsbankans 2009, bls. 30:⁸

„Knock-in forward derivative

Upon the issue of the contingent bond Landsbanki Íslands hf. is required by the terms of the agreements signed on 15 December 2009 to surrender to the Icelandic Government all or some of the shares in the Bank that Landsbanki Íslands hf. has received as compensation for the assets and liabilities transferred

⁸ www.landsbankinn.is/Uploads/Documents/UmLandsbankann/landsbankinn_arsreikningur_samstaedu_2009.pdf

to the Bank. The number of the shares to be surrendered depends on and is directly proportional to the nominal value of the contingent bond. The management of the Bank has concluded that the Icelandic Government's right to receive the shares from Landsbanki Íslands hf. is a knock-in forward derivative paid for by the Bank indirectly, as part of the consideration transferred to Landsbanki Íslands hf. Accordingly, the Bank accounts for the fee that the Icelandic Government would have paid in an arm's length transaction as a deemed capital distribution in the amount of ISK 2 billion.“

Vextir á hlutafjárloford.

Áfallnir vextir á þau RIKH 18 01009 skuldabréf sem ríkið afhenti Landsbankanum sem hlutafé voru 15. desember 2009 18.588 millj. kr. Samsvarandi áfallnir vextir á framlag gamla bankans voru 4.270 millj. kr.

Samkvæmt ársreikningi Landsbankans voru þeir greiddir með eftirfarandi hætti:

Úr ársreikningi Landsbankans 2009, bls. 38–39:

„15. Unpaid capital contribution

In 2008, the Icelandic State committed itself to fund the Bank by a capital contribution amounting to ISK 149,225 million. The equity contribution was finalised in the Government Capitalisation Agreement as of 15 December 2009, according to which the Icelandic State provided a government bond to the Bank on 30 December 2009 which had a nominal value of ISK 121,225 million plus the interest accrued since 9 October 2008 in the amount of ISK 18,588 million. The remaining ISK 28,000 million plus the interest accrued since 9 October 2008 in the amount of ISK 4,270 million was settled through offset against provisional liability with Landsbanki Íslands hf. (see Note 20). Any interest accrued on unpaid capital contribution at year-end is included in the line item "Other assets" in the balance sheet.

[...]

20. Provisional liability due to Landsbanki Íslands hf.

	Carrying amount
Recognised due to acquisition of net assets from Landsbanki Íslands hf. on 9 October 2008	274,800
Accrued interest	6,611
Foreign exchange difference	23,646
At 31 December 2008	305,057
Additional provision made in the period	2,000
Accrued interest	13,148
Foreign exchange difference	24,233
Settlement through borrowings	(312,168)
Settlement through offset against capital contribution	(28,000)
Settlement through offset against interest on capital contribution	(4,270)
At 31 December 2009	0

Further information about the provisional liability is disclosed in Note 4.“

Uppreiknuð staða þeirra skuldabréfa sem gefin voru út til greiðslu á 274,8 milljarða kr. skuld nýja bankans við gamla bankann var í árslok miðað við skráð miðgengi Seðlabanka Íslands 285,2 milljarðar kr. og áfallnir vextir miðað við vaxtakjör bréfa 4,3 milljarðar kr. Uppreiknuð staða miðað við 31. desember 2008 er því 289,5 milljarðar kr. miðað við fyrirbyggjandi gögn. Staðan er talin vera 305 milljarðar kr. í bókum bankans og munar 15,5 milljörðum kr. Þessi munur er óútskýrður.

Staða þessarar skuldar með áföllnum vöxtum var 306,5 milljarðar kr. í bókum bankans 31. desember 2009 og var þá búið að draga frá 28 milljarða kr. vegna hlutafjárframlags og 4,3

milljarða kr. vegna vaxta á hlutfjárframlag auk þess sem ætla má af skýringu 21 (sjá hér á eftir) að greiddir hafi verið vextir af fjárhæðinni fyrir tímabilið 9. október 2008 til 9. október 2009 því að áfallnir vextir eru þar tilgreindir sem 3,2 milljarðar kr.

Úr ársreikningi Landsbankans 2009, bls. 39:

„21. Borrowings

Senior secured bonds	Nominal amounts		Contractual interest rate (%)	Carrying amount	
	Foreign currency	ISK		2009	2008
EUR	871 million	156,519	EURIBOR + 1.75/2.90	158,573	–
GBP	275 million	55,316	LIBOR + 1.75/2.90	56,086	–
USD	734 million	91,456	LIBOR + 1.75/2.90	91,834	–
Total		303,291		306,493	0

The senior secured bonds mature in October 2018 and do not have instalment payments during the first 5 years. The interest rates are 3 months EURIBOR for the EUR-denominated bond and 3 months LIBOR for the GBP and USD-denominated bonds, plus a margin of 1.75% for the first 5 years and a margin of 2.90% for the remaining 5 years. On or after 30 June 2010, bondholders have the right to require the Bank to convert the bonds into Eurobonds. Upon such conversion, the Bank will make reasonable endeavours to list such Eurobonds on a qualified stock exchange, as soon as feasible following conversion.

The Group did not default on any principal and interest nor breached any covenants with respect to liabilities during the reporting period.“

Kostnaður við hlutfjárauðningu var 102 millj. kr. og var hann greiddur af ríkinu með lækkun á yfirverðsreikningi bankans. Auk þess tók nýi bankinn á sig að greiða 2 milljarða kr. af kostnaði til þess gamla.

Úr ársreikningi Landsbankans 2009, bls. 46:

„35. Acquisition-related costs

	7.10–31.12.	
	2009	2008
Cost of acquisition of assets and liabilities from Landsbanki Íslands hf.	886	1,072
Claims on Landsbanki Íslands hf. which were written off due to a settlement agreement with Landsbanki Íslands hf.	158	2,000
Total	1,044	3,072

Integral to the negotiation process was an agreement between the Bank and Landsbanki Íslands hf. regarding the net claim that the Bank had on Landsbanki Íslands hf. relating to the Bank's opening balance sheet. As a result of this agreement, ISK 2 billion was expensed as acquisition-related cost in the 2008 consolidated income statement.“

Álitaefni um Landsbanka.

Ekki verður annað séð en eftirfarandi atriði þurfi frekari umfjöllun og athugun:

- Ríkið greiddi tæplega 19 milljarða kr. í vexti af hlutfjárlofordum. Mál skipuðust þannig að Landsbankinn varð að lokum að mestu í eigu ríkisins. Hagnaður sá er myndaðist vegna vaxtagreiðslna kom ríkissjóði til góða.
- Ákveðið var við útgáfu á skuldabréfum í evrum, breskum pundum og bandarískum dollurum að miða við ákveðið gengi og það lagt til grundvallar við uppgjör á nettóeign umfram skuldir sem var þá í íslenskum krónum 274,8 milljarðar kr. Óskýrt er hvernig

Þessi skuld varð að 306,5 milljörðum kr. í lok árs 2009 eftir að vextir höfðu verið greiddir í fjóra ársfjórðunga og gamli bankinn hafði greitt 28 milljarða kr. í hlutafé ásamt vöxtum upp á 4,3 milljarða kr.

d. Arion.

Arion var stofnaður með 775 millj. kr. stofnframlagi sem greitt var inn á genginu 1 kr. fyrir hlut í október 2008. Á hluthafafundi Arion 14. ágúst 2009 skrifaði ríkið sig fyrir 11.870.833.333 hlutum í bankanum sem greiddir voru inn á genginu 6 kr. fyrir hlut. Útgefnir hlutir í Arion voru eftir þessa aukningu 12.645.833.333 og innborgað hlutafé 72 milljarðar kr. Allt hlutafé var í eigu ríkisins eftir þessa aukningu.

Nettóeignir Arion reyndust vera minni en þær skuldir sem teknar voru yfir af bankanum og skuldaði því gamli bankinn þeim nýja 38 milljarða kr.

Úr skýrslu fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna, bls. 50:

„Í þessum kafla er lýst samningum milli fjármálaráðherra fyrir hönd ríkisins (FJR), Arion banka og Kaupþings banka, en þann 20. júlí 2009 náðu FJR og skilanevnd Kaupþings rammasamkomulagi um stofnfjármögnun Arion og fyrirkomulag vegna yfirfærslu innlendra eigna og skulda til Arion. Samningurinn er að því leyti frábrugðinn samningum um Íslandsbanka að eignir yfirfærðar til Arion reyndust verðminni en yfirfærðar innstæður. Því reyndist nauðsynlegt til að ná jöfnuði í yfirfærðum eignum og skuldum að Kaupþing gæfi út skuldayfirlýsingu til Arion og setti í aðgreinda vörslu tilgreindar eignir sem Arion hefði ákveðin réttindi í til viðbótar við yfirfærðar eignir sem Arion fengi vaxtatekjur af.“

Samningur ríkisins við Kaupþing gerði ráð fyrir að Kaupskil ehf. (Kaupskil) sem voru í 100% eigu Kaupþings skrifuðu sig fyrir 87% hlutafjár í bankanum. Áskriftin var með hefðbundnum skilyrðum vegna fjárfestingar.

Úr skýrslu fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna, bls. 51:

„Ef skilyrðum fyrir stofnfjármögnun Kaupþings væri fullnægt yrði hlutafé Arion aukið og Kaupþing myndi kaupa nægilega marga hluti í Arion til að uppfylla skuldbindingar sínar samkvæmt samningnum. Til endurgjalds myndi Kaupþing færa ákveðnar eignir til Arion en á sama tíma myndi FJR ákveða lækkun hlutafjár í Arion og fá í þess stað millifært til sín ríkisskuldabréf í samræmi við samninginn.“

Fjárhæð í ríkisskuldabréfum sem ríkið mun leggja fram í formi víkjandi láns yrði haldið eftir af Arion til endurgjalds fyrir útgáfu Arion á hinu víkjandi skuldabréfi. Að hinni sameiginlegu stofnfjármögnun lokinni tæki hluthafasamkomulagið gildi.“

Samningurinn milli skilanevndar og ríkisins var undirritaður 3. september 2009 og gerði hann ráð fyrir að skilyrði væru uppfyllt fyrir 31. október 2009. Ekki náðist að uppfylla skilyrðin fyrir þann tíma og gjörningnum var í raun ekki lokið fyrr en 8. janúar 2010. Samningurinn gerði ráð fyrir að ríkið legði fram 35% af stofnframlagi og Kaupþing 65%. Framlag Kaupþings væri að öllu leyti hlutafé en framlag ríkisins yrði í formi víkjandi láns og hlutafjár. Víkjandi lán ríkisins átti að vera 4% af eiginfjárgrunni og upphaflega var gert ráð fyrir að það væri 25 milljarðar kr. en niðurstaðan varð 29,6 milljarðar kr. Víkjandi lán þetta sem gefið var út í evrum var með ársfjórðungslegum vaxtagreiðslum og fljótandi EUROBOR-vöxtum að viðbættu 4% álagi. Arion gat hvenær sem var breytt þessu skuldabréfi í hlutafé og gat ríkið þá valið um almennt hlutafé eða atkvæðalaus forgangsbréf sem bæru vexti er samsvöruðu áhættulausum vöxtum í íslenskum krónum að viðbættu 4% álagi, þ.e.

víkjandi evrubréf sem Arion gæfi út með breytirétti skuldara. Ríkið keypti þetta bréf sem var að fjárhæð 162.899.906 evrur og bar vexti frá 8. janúar 2010. Vextir á bréfinu voru þriggja mánaða EUROBOR-vextir að viðbættu 4% álagi og greitt var fyrir það með afhendingu á 29.408.320.000 bréfum af RIKH 18 1009 sem er hluti af þeim bréfum sem ríkið átti að fá endurgreidd í tengslum við hlutafjárleggjun Arion og kaup Kaupskila á 87% hlut í bankanum.

Líkt og í Landsbankanum og Íslandsbanka var ágreiningur um verðmat eigna og var sá ágreiningur gerður upp með því að láta heimtur frá sérgreindum skuldurum ráða endanlegri greiðslu vegna yfirtekinna nettóeigna. Í tilviki Arion var gamli bankinn hins vegar í skuld við þann nýja. Í tilviki Landsbankans og Íslandsbanka var sú leið farin að gefa út skuldabréf þar sem endanlegur höfuðstóll átti að markast af innheimtu. Í tilviki Arion var farin sú leið að búa til skilyrtan virðisrétt sem notaður væri til að gera upp skuld gamla bankans við Arion.

Kaupþing lagði svo fram eignir í vörslu til Arion til að þekja mismuninn á 38 milljarða kr. skuld og heimtum undir skilyrtum virðisrétti. Fyrsta apríl ár hvert átti Kaupþing að leggja fram mat vörslueigna miðað við lok ársins á undan. Allar tekjur af vörslueignum átti að leggja inn á vaxtareikning Kaupþings og yrði umframfjárhæð laus til útborgunar. Ef mat vörslueigna á matsdegi væri undir verðmæti skuldar átti Kaupþing að leggja fram frekari eignir til vörslu. Ef það væri ekki gert teldist samningurinn niður fallinn og Arion gæti þá yfirtekið vörslueignir og selt. Reyndist söluverð herra en skuldin átti Arion að greiða Kaupþingi mismuninn en reyndist það lægra ætti Kaupþing að greiða Arion muninn og yrði sú krafa Arion forgangskrafa í bú Kaupþings.

Úr skýrslu fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna, bls. 53:

„3.2.2.1. Samningur um vörslu og skilyrtan virðisrétt

Samningur um vörslu og skilyrtan virðisrétt (SVSV) kveður á um hvernig eignir Kaupþings eru látnar í vörslu til að þekja virði þess sem upp á vantar vegna færslu eigna og skulda frá Kaupþingi til Arion. Það sem upp á vantar er metið á 38 ma.kr. en af því ber að greiða vexti. Samþykkt er að helmingur þess sem upp á vantar verði talinn skuld í íslenskum krónum sem ber vexti sem eru 0,15% yfir meðalvöxtum greiddum af Arion af innlánsreikningi Kaupþings hjá Arion. Hinn helmingurinn skal teljast vera skuld í EUR sem ber eins mánaðar EURIBOR vexti að viðbættu 1,75% álagi. Fjárhæðin sem upp á vantar getur aldrei orðið hærra en 38 ma.kr. að undanskildu því sem nemur gjaldföllnum vöxtum og gengisflökti samkvæmt SVSV.

Þá fær Kaupþing skilyrtan virðisrétt á safni stærstu lána Arion sem samanstendur af um 67% af millifærsluvirði heildarlánanna til viðskiptavina og 50% af brúttóvirði millifærðra eigna. Hugsanlegum ábata umfram væntan hagnað af eignunum verður skipt milli Arion og Kaupþings þannig að Kaupþing fær 80% af ábatanum þar til náðst hefur að endurheimta 38 ma.kr. og 50% af næstu 10 ma.kr. í endurheimtu. Ábatinn verður eignfærður á móti því er vantaði upp á upphaflega vegna færslu nettóeigna til Arion. Samkomulagið gildir til 30. júní 2012. Kaupþing mun einnig greiða umsamda vexti af því sem upp á vantaði í upphafi til Arion þar til það sem upp á vantaði verður endurheimt eða eignir að jafnhárrí fjárhæð verða millifærðar til Arion.“

Kaupþingi var einnig veittur réttur til að taka til baka eignir sem metnar höfðu verið verðlausar í stofnefnahagsreikningi Arion.

Úr skýrslu fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna, bls. 51:

„Á sex mánaða tímabili frá undirritun samnings skulu millifærðar eignir, sem metnar voru á núllvirði í stofnefnahagsreikningi Arion, færðar til baka til Kaupþings á núllvirði ef Kaupþing biður um það.“

Samhliða þessu var gengið frá samkomulagi við Kaupþing vegna veðlánaviðskipta gamla bankans við Seðlabanka Íslands. Húsnæðislán og lán til opinberra aðila voru framseld til Arion gegn lánasamningi Seðlabanka við Arion. Lánið var fjölmyntalán og var það uppreiknað á 61,3 milljarða kr. miðað við 8. janúar 2010. Þrátt fyrir að gengið hafi verið frá þessum samningi 30. nóvember 2009 komu áhrif hans ekki fram í efnahagsreikningi bankans 31. desember 2009 og svo virðist sem samningurinn tengist frágangi á greiðslu Kaupþings á 87% af hlutfé bankans.

Úr skýrslu fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna, bls. 58:

„3.2.6. Samkomulag Kaupþings og Seðlabankans um húsnæðislán

Í tengslum við yfirtöku Kaupþings á 87% eignarhlut ríkisins í Arion var gengið frá samkomulagi um m.a. gjaldfallin dag- og veðlán sem Seðlabankinn hafði veitt Kaupþingi fyrir fall hans í október 2008. Að því marki sem um var að ræða lán tryggð með veði í húsnæðislánum og/eða lánum til ríkisfyrirtækja og sveitarfélaga varð það að samkomulagi að þau lán yrðu framseld til Arion gegn lánsamningi Arion við Seðlabankann. Samkomulag þetta var gert 30. nóvember 2009.

Til að stuðla að auknu jafnvægi í gjaldeyrisjöfnuði Arion var samið um fjölmyntalán. Höfuðstóll lánsamningsins var að jafnvirði 61,3 ma.kr. miðað við 8. janúar 2010. Lánsamningurinn er til 7 ára en hægt er að framlengja hann í 6 ár til viðbótar. Vaxtakjör lánsamningsins eru þriggja mánaða erlendir millibankavextir að viðbættu 3% álagi. Lánsamningurinn er veðtryggður með öllum þeim lánsamningum sem upphaflegu höfðu verið veðsettir Seðlabankanum.“

Vegna yfirtöku Fjármálaeftirlitsins á SPRON og yfirfærslu innlána SPRON til Arion var gert samkomulag um lausafjárþinggreiðslu til handa Arion enda hafði fjármálaráðuneytið lofað Arion skaðleysi af SPRON-viðskiptunum. Ríkið lofaði því að lána Arion allt að 75 milljarða kr. af ríkisskuldabréfum gegn veði í SPRON-skuldabréfi.

Úr skýrslu fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna, bls. 57:

„3.2.4. Flutningur á innstæðum SPRON til Arion

Þann 21. mars 2009 ákvað FME á grundvelli heimilda sinna skv. neyðarlögunum að yfirtaka vald stjórnar og hluthafafundar í SPRON og skipa honum skilanevnd. Þá ákvað FME að flytja hæfar innstæður SPRON til Arion banka, eftir hafa haft samráð við skilanevndina, kröfuhafa, Seðlabanka Íslands og fjármálaráðuneytið, til að tryggja innstæðueignum aðgang að innstæðum sínum. Þá ákvað FME að SPRON skyldi stofna sérstakt hlutfélag (sem fékk nafnið Drómi ehf.) að fullu í sinni eigu sem myndi yfirtaka allar eignir SPRON þar með talin veðréttindi og ábyrgðir. Drómi tók einnig yfir skuldbindingar SPRON gagnvart Arion vegna flutnings á innstæðum og skyldi gefa út skuldabréf til Arion sem svaraði yfirteknum innstæðukröfum með veði í öllum eignum félagsins ásamt hlutfjáreign SPRON í Dróma, hið svokallaða SPRON-skuldabréf.“

Á árinu 2009 tók Arion einnig yfir eignir og skuldir Sparisjóðs Mýrarsýslu og hluta af eignasafni Sparisjóðabanka Íslands.

Úr ársreikningi Arion 2009, bls. 9:⁹

„Non-cash investing and financing transactions:

The following non-cash investing and financing transactions that occurred during 2009 have been excluded from the Consolidated Statement of Cash Flows:

1. An equity contribution by the Icelandic state of amount ISK 71,225 million was settled through the receipt of Icelandic government bonds (refer note 89).
2. Deposits and overdrafts were transferred to the Bank from SPRON and Sparisjódabanki Íslands hf. in consideration for a bond claim on Drómi ehf. of amount ISK 91,489 million and Sparisjódabanki Íslands hf. of amount ISK 371 million respectively (refer note 34).
3. The net assets of Sparisjódur Mýrasýslu were acquired by way of the issuance of bonds to creditors of nominal amount ISK 9,714 million (refer note 35).
4. The net assets of subsidiaries acquired with a view to resale, with a fair value of ISK 11,255 million, and disposal groups held for sale, with a fair value of ISK 19,689 mln were acquired through the foreclosure on collateral held against loan balances to these entities (refer notes 36 and 79).“

Úr ársreikningi Arion 2009, bls. 24–25:

„34. Acquisition of certain business activities of SPRON and Sparisjódabanki Íslands hf.

[...]

The financial impact of this acquisition at fair value is:

	22.03.2009
Loans and receivables to customers	5.188
Bonds	91.489
Deposits from customers	(96.055)
Deposits from credit institutions	(621)
Total	<u> –</u>

As consideration, Sparisjódabanki Íslands hf. issued a bond claim on Sparisjódabanki Íslands hf. in the sum of ISK 371 million to Arion banki hf.

The financial impact of this acquisition at fair value is:

	22.03.2009
Loans and receivables to customers	1.073
Bonds	371
Deposits from customers	(1.444)
Total	<u> –</u>

35. Acquisition of Sparisjódur Mýrasýslu

[...]

The financial impact of the acquisition of SPM is shown in the table below at fair value:

	03.04.2009
Cash and cash balances with Central Bank	805
Loans and receivables to credit institutions	(5.371)
Loans and receivables to customers	33.211
Bonds and debt instruments	595
Shares and equity instruments	289
Investment property	153
Investment in associates	436
Property and equipment	692
Other assets	1.624
Due to credit institutions and Central Bank	(2.844)
Deposits	(19.835)
Borrowings	(7.769)
Other liabilities	(1.945)
Minority interest	(40)
Total	<u> –“</u>

Hlutfjárhlækkun og hlutfjárhækkun Arion 8. janúar 2010.

	Dagsetning	Hlutir	Greiðsla	Yfirverð	Gengi
Ríkið greiðir	14. ágúst 2009	11.870.833.333	71.225.000.000	59.354.166.667	6,00
Stofnframlag	21. okt. 2008	775.000.000	775.000.000	–	1,00
Staðan 31. des. 2009		12.645.833.333	72.000.000.000	59.354.166.667	5,69
Hlutfé fært niður	8. jan. 2010	-12.385.833.333	-62.137.931.035	-49.752.097.702	5,02
Staðan eftir niðurfærslu		260.000.000	9.862.068.965	9.602.068.965	37,93
Hlutfé, hækkun	8. jan. 2010	1.740.000.000	66.000.000.000	64.260.000.000	37,93
Staðan 9. jan. 2010		2.000.000.000	75.862.068.965	73.862.068.965	37,93

Hlutfé Arion var lækkað um 12.385.833.333 hluti 8. janúar 2010 og átti ríkið að fá til baka ígildi 62.137.931.035 af RIKH 18 1009. Ríkið notaði hluta af þessum skuldabréfum til að greiða fyrir víkjandi lán sem Arion gaf út upp á 29.530 millj. kr. Nettó átti ríkið þá að hafa fengið til baka sem samsvaraði 32.595 millj. kr. í formi RIKH 18 1009 ríkisbréfa.

Samhliða þessu var hlutfé bankans aukið um 1.740 milljón hluti gegn greiðslu á 66 milljörðum kr. frá Kaupskilum hf. Innborgun þessi átti sér stað með eftirfarandi hætti samkvæmt sérfræðiskýrslu Deloitte sem liggur frammi hjá fyrirtækjaskrá:

- Með því að lán sem metin höfðu verið verðlaus inn í stofnefnahag bankans og tekin höfðu verið yfir af Kaupþingi samkvæmt samkomulagi voru aftur lögð inn í bankann en þá metin á 28.770.593.951 kr. samkvæmt verðmatsskýrslu Capacent miðað við stöðuna 30. júní 2009.
- Með því að leggja inn íbúðalán ásamt lánnum til sveitarfélaga, opinberra hlutfélaga, ríkisfyrirtækja, kirkna og annarra smærri aðila að verðmæti a.m.k. 22.801.577.592 kr. umfram skuldir.
- Með reiðufé 14.427.828.457 kr. Reiðufé þetta virðist hins vegar ekki hafa verið greitt beint til bankans heldur kemur það fram sem lækkun á inneignum Seðlabanka og fjármálastofnana hjá Arion, sbr. sjóðstreymi bankans fyrir árið 2010.

Hlutfjárlækkun Arion að fjárhæð 66 milljarðar kr. var því í formi endurmats á lánasafni og yfirtöku Arion á lánasafni sem tengdist íbúðalánnum og lánnum til opinberra aðila sem Kaupþing hafði fyrir hrun veðsett Seðlabanka Íslands og endurmati á lánasafni sem Fjármálaeftirlitið og Deloitte LLP höfðu áður metið verðlaust.

Það hlutfé sem Kaupskil greiddu inn í Arion fyrir 87% hlut sinn var því eingöngu í formi lánapappíra og lækkunar á skuldum við fjármálastofnanir. Því kemur ekki á óvart að lausafjárstaða bankans hafi verið þung og að ríkið hafi leyst það mál með lofordi um að lána ríkis-skuldabréf upp á 75 milljarða kr. til að tryggja greiðsluhæfi bankans.

Það eignasafn sem Seðlabankinn afhenti Kaupþingi í tengslum við uppgjör á veðlávíðskiptum, og framseldi að hluta eða öllu leyti til Arion og Kaupskila, var a.m.k. rúmlega 84 milljarða kr. virði, enda var það framselt með áhvílandi veðskuldum upp á 61,25 milljarða kr.

Ekki liggur fyrir hvert tjón Seðlabankans varð af veðlávíðskiptunum við Kaupþing en hluti krafna Seðlabankans á slitabúíð er kominn til vegna þessara víðskipta.

Úr ársreikningi Arion 2010, bls. 69:¹⁰

„Non-cash investing and financing transactions:

	2010	2011
Loans and receivables received through changes in capitalization, see note 35	112,824	–
Bonds and debt instruments delivered through changes in capitalization, see note 35	(32,595)	–
Liabilities due to credit institutions and central bank transferred due to changes in capitalization, see note 35	14,428	–
Borrowings transferred due to changes in capitalization, see note 35	(61,252)	–
Subordinated loans transferred due to changes in capitalization, see note 35	(29,543)	–
Net changes in equity due to changes in capitalization	(3,862)	–
Equity contribution by the Icelandic state settled through the receipt of Icelandic government bonds	–	71,225
Bond claim on Drómi and Sparisjódabanki Íslands hf. in consideration for deposits and overdrafts	–	91,860
Deposits and overdrafts transferred from SPRON and Sparisjódabanki Íslands hf	–	(91,860)
Assets acquired from Sparisjódur Mýrasýslu	–	9,714
Bond issued to the creditors of Sparisjódur Mýrasýslu	–	(9,714)
Assets acquired through foreclosure on collateral from legal entities with view to resale	9,816	30,944
Settlement of loans and receivables through foreclosure on collateral from legal entities with view to resale	(9,816)	(30,944) [“]

Úr ársreikningi Arion 2010, bls. 84:

„These Consolidated Financial Statements reflect changes in capitalization following the changes in ownership of Arion Bank 8 January 2010.

Changes following shareholder approval 8 January 2010:

Assets	8.1.2010
Loans and receivables to customers	112,824
Bonds and debt instruments	(32,595)
Total Assets	80,229
Liabilities	
Due to credit institutions and Central Bank	(14,428)
Borrowings	61,252
Subordinated liabilities	29,543
Liabilities	76,367

¹⁰ www.arionbanki.is/library/Skrar/Bankinn/Starfsemi/Uppgjor-og-arsskyrslur/arsskyrslur/Annual_Report_2010_Joka%20C3%BAtg%C3%A1fa_vefur.pdf

Equity	
Share capital	(10,646)
Share premium	14,508
Total Equity	3,862
Total Liabilities and Equity	80,229

[...]

With new shareholder and changes in capitalization the share capital was increased by ISK 66,000 million. The capital increase consists of the following transactions:

Capitalization	8.1.2010
ISK mortgage loans	6,584
Due to credit institutions and Central Bank	14,428
Corporate loans	28,770
Other loans	16,218
	66,000
Related funding agreement with Central Bank	
FX mortgage loans	38,094
ISK mortgage loans	23,158
Borrowings	(61,252)
	–“

Álitaefni um Arion.

Ekki verður annað séð en eftirfarandi atriði þurfi frekari umfjöllun og athugun:

- Ríkið virðist hafa gefið eftir megnið af eiginfjáruppbyggingu bankans upp á tæpa 18 milljarða kr., fyrir utan 6,5 milljarða kr. arðgreiðslu á fyrsta ársfjórðungi 2012 sem ríkið lánaði aftur í formi víkjandi láns.

Úr skýrslu fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna, bls. 51:

„Fyrir það tímabil sem Arion var að fullu í eigu ríkisins ber því arður af rekstri bankans samkvæmt nánara samkomulagi.“

- Óljóst er með hvaða hætti var gengið frá kröfum og tryggingum Arion vegna kröfu á Kaupþing.
- Ekki er vitað hvenær og hvernig endurgreiðsla hlutafjár fór fram þrátt fyrir fyrirspurnir þar um til opinberra stofnana.
- Ríkið veitti víkjandi lán upp á 25 milljarða kr. en það varð 32 milljarðar kr. með óvenju hagstæðum vaxtakjörum í ljósi þess að lánið hafði breytirétt að kröfu skuldara. Lánið var því efnislega eigið fé sem heimilt var að greiða til baka með vöxtum ef rekstur þróaðist með þeim hætti að Kaupskil sæju sér hag í að endurgreiða það.
- Ríkið veitti lausafjárfrigreiðslu upp á 75 milljarða kr. til að liðka fyrir svo að unnt væri að greiða eigið fé inn með pappírnum sem ekki tryggðu gjaldþol bankans ef færa þyrfti niður eigið fé.
- Gefin voru óvenju hagfelld vaxtakjör á skuld gamla bankans við nýja bankann.
- Vaxtakjör á lánum Seðlabankans til Arion, í tengslum við uppgjör á kröfu Seðlabankans vegna veðsettra húsnæðislána, þarfnast nánari athugunar. Ekki er ljóst hvort bankinn hefur gefið eftir hluta af þeim vöxtum sem hann átti rétt á. Ekki er ljóst með hvaða hætti aðrar skuldir vegna endurhverfra viðskipta og veðskuldir voru gerðar upp en furðu vekur að skuldari geti keypt til baka af lánveitanda eignir sem eru meira virði en þau veð sem á þeim hvíldu en skilið lánveitanda eftir með tapið af öðrum sambærilegum eignum.

4. Aðrar yfirteknar fjármálastofnanir.

Ríkið kom að fjármögnun annarra fjármálastofnana og þar er um umtalsverða fjármuni að ræða. Hér er stiklað á stóru.

9. mars 2009 tók Fjármálaeftirlitið Straum–Burðarás fjárfestingabanka yfir og vék stjórn hans frá störfum og skipaði bankanum skilanefnd. 17. mars 2009 ákvað Fjármálaeftirlitið að flytja innstæður Straums til Íslandsbanka eftir að hafa haft samráð við skilanefndina, kröfuhafa, Seðlabanka Íslands og fjármálaráðuneytið. Yfirtaka Íslandsbanka á innstæðum í Straumi leiddi til lausafjárþyrirgreiðslu. Á útgáfudegi skuldabréfs Straums til Íslandsbanka vegna yfirtekinna innstæðna gerðu Íslandsbanki og ríkið með sér samkomulag um að ríkið tæki yfir skuldabréf Straums að fullu eða að hluta og afhenti ríkisbréf í staðinn. Ef Straumur greiddi ekki að fullu upp bréf sitt fyrir 31. mars 2013 héldi Íslandsbanki eftir mismun á greiðslum í formi ríkisskuldabréfs og ríkið eignaðist eftirstöðvar af Straumsbréfinu. Straumur greiddi skuldina að fullu en ekki er vitað hvaða vexti ríkið greiddi til Íslandsbanka og hvort vextir af Straumsbréfinu runnu í ríkissjóð.

21. mars 2009 tók Fjármálaeftirlitið SPRON yfir og vék stjórn sparisjóðsins frá störfum. Innstæður voru færðar til Arion (þá Nýja Kaupþing). Innheimtufélagið Drómi var stofnað og yfirtók það aðrar eignir bankans og gaf út skuldabréf til Arion að fjárhæð 97,6 milljarðar kr. Ríkið ábyrgðist skaðleysi Arion af þessum gjörningi og veitti í tengslum við þetta lausafjárþyrirgreiðslu til Arion upp á 75 milljarða kr. sem uppfyllti þar með kröfur Seðlabankans um veðhæfni. Ekki hefur komið fram hvort samræmi hafi verið í vöxtum sem ríkið greiddi og þeim vöxtum sem Arion greiddi af skuldabréfinu sem bankinn fékk frá Dróma.

Úr skýrslu fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna, bls. 58:

„Gjald Arion fyrir afnot af þyrirgreiðslunni verður sem hér segir:

Þegar SPRON-bréfið er notað sem veð:

Ekkert lántökugjald.

Notkunargjald:

1. Ádráttur frá 0–25 ma.kr.: Ekkert gjald. Hið sama mun eiga við um frekari ádrátt ef hægt er að sýna fram á að þörf fyrir laust fé stafi beinlínis af úttektum á SPRON- innstæðum.

2. Ádráttur 25–75 ma.kr. fyrir umsamið gjald.

Ef aðrar eignir en skuldabréf SPRON eru settar sem veð:

0,5% lántökugjald.

3% p.a. notkunargjald.

Ríkið lýsti því yfir í bréfi sínu að það muni halda samningaumleitunum sínum við Seðlabanka Íslands áfram og gera sitt besta til að fá Seðlabankann til að taka skuldabréf SPRON beint sem veð í þeim tilgangi að veita aðgang að lausafé. Yfirlýsingin er í gildi til lokagjaldaga SPRON-skuldabréfsins á árinu 2014.

Ennfremur lýsti ríkið því yfir að það væri reiðubúið að hefja samninga við Arion um frekari lausafjáraðgang ef svo færi að útflæði annarra innlána en SPRON-innlána skapaði lausafjárerfiðleika hjá Arion.“

Arion tók líka yfir Sparisjóð Mýrasýslu og Sparisjóðabanka Íslands. Takmarkaðar opinberar upplýsingar eru til um yfirtökurnar en samkvæmt ársreikningi Arion 2009 tók bankinn yfir skuldabréf upp á 10,1 milljarð kr. í tengslum við yfirtökuna.

Yfirtaka á Byr og síðan sala til Íslandsbanka þar sem víkjandi skuldabréf fylgir með í kaupunum.

Úr skýrslu Ríkisendurskoðunar um fyrirgreiðslu við fjármálafyrirtæki, bls. 4:

„Ríkið stofnaði árið 2010 hlutafélagið Byr og sparisjóðinn SpKef sem keyptu eignir Byrs sparisjóðs og Sparisjóðsins í Keflavík og tóku yfir hluta af skuldum þeirra, einkum innstæðuskuldir, en eldri félögin voru sett í slítameðferð. Ríkissjóður lagði Byr til 900 m.kr. hlutafjárframlag og SpKef sparisjóði samþæringlegt eiginfjárframlag.

Ríkið samdi síðan við Byr og skilanefnd Byrs sparisjóðs (gamla Byrs) um að ríkið eignaðist 5,2% hlut í nýja félaginu en að Byr sparisjóður eignaðist 94,8% við að kröfum hans á félagið var breytt í hlutafé. Einnig fólst í samkomulaginu að ríkið veitti Byr 5 ma.kr. víkjandi lán til 10 ára. Íslandsbanki keypti síðan Byr fyrir 6,6 ma.kr. og sameinaði sínum rekstri. Hluttur ríkissjóðs af söluandvirði Byr var 765 m.kr. sem þýðir að sölutap þess nam 135 m.kr. Heimild til sölnnar og til þess að breyta víkjandi láninu í lausafjárfyrirgreiðslu er í fjárákallögum fyrir árið 2011.“

Yfirtaka á SpKef og flutningur til Landsbanka.

Úr skýrslu Ríkisendurskoðunar um fyrirgreiðslu við fjármálafyrirtæki bls. 4–5:

„Þegar Sparisjóðurinn í Keflavík var tekinn yfir af Fjármálaeftirlitinu (FME) var gengið út frá því að eigið fé hans væri um 5 ma.kr. Verðmöt sem síðar voru gerð sýndu fram á verri stöðu og var í ljósi þess fallið frá því að endurreisa sparisjóðinn en þess í stað samið við nýja Landsbankann um yfirtöku og að ríkissjóður greiddi bankanum það sem upp á vantaði til að mæta neikvæðri eignastöðu sparisjóðsins. Ekki náðist samkomulag milli aðila um mat eignanna og skilaði úrskurðarnefnd bindandi niðurstöðu í júní 2012 um að neikvæð staða sparisjóðsins væri 19,2 ma.kr. Að teknu tilliti til vaxta nemur kostnaður ríkisins samtals 25 ma.kr. vegna sparisjóðsins.“

Stofnfé lagt í aðra sparisjóði, VBS, Saga & Askar Capital.

Úr skýrslu Ríkisendurskoðunar um fyrirgreiðslu við fjármálafyrirtæki, bls. 5–6:

„Ríkið lagði einnig stofnfé í fimm minni sparisjóði á árinu 2010, þ.e. Sparisjóð Vestmannaeyja, Sparisjóð Bolungarvíkur, Sparisjóð Svarfdæla, Sparisjóð Norðfjarðar og Sparisjóð Þórshafnar og nágrennis. Stofnfjárframlögin voru í tengslum við uppgjör á kröfum Seðlabankans á hendur sparisjóðunum, en Seðlabankinn eignaðist þær við þrot SPB hf. Kröfum Seðlabankans sem námu rúmlega 8 ma.kr. var að hluta breytt í eigið fé, víkjandi eða almenn lán, en að öðru leyti voru þær gefnar eftir. Byggðastofnun og aðrir kröfuhafar komu einnig að fjárhagslegri endurskipulagningu sparisjóðanna. Í árslok 2011 nam verðmæti eignarhluta ríkisins í þessum sparisjóðum samtals rúmlega 1,7 ma.kr. á kostnaðarverði. Bankasýsla ríkisins auglýsti á árinu 2011 til sölu hlut ríkisins í tveimur sparisjóðum, Sparisjóði Norðfjarðar og Sparisjóði Svarfdæla. Aðeins tilboði Landsbankans (NBI hf.) í þann síðarnefnda var tekið. Bókfærð eign ríkissjóðs í sparisjóðnum nam 382 m.kr. á kostnaðarverði en hlutdeild þess í söluverði var 148,5 m.kr. Tap þess af sölnni var því 233,5 m.kr.

[...]

Við greiðsluþrot bankakerfisins haustið 2008 tapaði ríkið kröfum sem það átti á lánastofnanir sem önnuðust viðskiptavakt með útgefin ríkisskuldabréf á innlendum lánsfjármarkaði. Á meðal þeirra lánastofnana sem fengið höfðu ríkisskuldabréf lánuð voru VBS fjárfestingabanki hf., Askar Capital hf. og Saga Capital hf. Félagin höfðu ekki getu til þess að endurgreiða andvirði bréffanna og mat fjármálaráðuneytið hagstæðast að semja um greiðslu þessara krafna. Var samið um að félögin greiddu skuldir sínar, samtals 52 ma.kr., með verðtryggðum skuldabréfum sem báru 2% vexti, voru afborgunarlaus fyrstu 3 árin en áttu síðan að greiðast með jöfnum árlegum afborgunum til ársins 2015. Skuld Saga Capital við

ríkið var 19,7 ma.kr., skuld VBS fjárfestingabanka 26,4 ma.kr. og skuld Askar Capital 6,3 ma.kr. Ekki var um að ræða nýjar lánveitingar ríkisins eða Seðlabankans til þessara fyrirtækja heldur var eldri kröfum á hendur þeim breytt í lán til lengri tíma. Núna liggur hins vegar fyrir að félögin munu hugsanlega ekki standa að fullu við lánasamningana þar sem þau hafa öll verið tekin til slitameðferðar.“

Sjóvá.

Úr skýrslu Ríkisendurskoðunar um fyrirgreiðslu við fjármálafyrirtæki, bls. 6–7:

„Vegna mikils taps á fjárfestingum uppfyllti tryggingafélagið Sjóvá – Almennar tryggingar ekki lengur skilyrði um lágmarksgjaldþol og var eigið fé félagsins neikvætt um 13,5 ma.kr. Það hefði að lágmarki þurft að vera jákvætt um 2 ma.kr. og því lá fyrir að ef forða ætti félaginu frá gjaldþroti yrði að leggja því til 15,5 ma.kr. nýtt hlutafé. Stjórnvöld töldu rétt að aðstoða félagið til að forða viðskiptavinum þess frá tjóni og viðhalda trausti til váttryggingastarfsemi hér á landi. Glitnir banki og Íslandsbanki áttu einnig hagsmuna að gæta vegna krafna sinna á hendur félaginu. Í júní 2009 var stofnað sérstakt félag, SA tryggingar hf. (Sjóvá), sem tók yfir váttryggingastarfsemina. Ríkið tók þátt í endurskipulagningunni Sjóvár með því að leggja fram tiltekna eignir, en það voru annars vegar krafa á Askar Capital sem metin var á um 6 ma.kr. og hins vegar skuldabréf útgefið af Landsvirkjun að nafnvirði 4,2 ma.kr. Samtals var verðmæti þeirra eigna sem ríkið lagði fram 11,6 ma.kr. Upphaflega var gert ráð fyrir að framlagið væri lán en með möguleika á að breyta því í hlutafé. Þegar umsýsla krafna í eigu ríkissjóðs og Seðlabankans var sameinuð í eignaumsýslufélagi Seðlabankans færðist ákvörðunarvald og eftirlit með kröfu ríkisins vegna Sjóvar til þess. Láni ríkisins vegna Sjóvar var síðan breytt í hlutafélag og átti eignaumsýslufélag Seðlabankans eftir það 73,03% í Sjóvá á móti 9,3% hlut Íslandsbanka og 17,67% hlut SAT eignahaldsfélags.

Eignarhluti Seðlabankans í Sjóvá var auglýstur til sölu í byrjun árs 2010 og ákvað Seðlabankinn taka tilboði félagsins SF1 í 52,4% hlutafjárins í Sjóvá fyrir 4,9 ma.kr. en einnig var samið um kauprétt þess á 20,63% hlut til viðbótar. Verðið sem fékkst fyrir bréfin jafngildir því að heildarvirði Sjóvár hafi numið rúmlega 10 ma.kr. Ríkið tapaði um 3,4 ma.kr. við sölu bréfanna og mun tapa 1,4 ma.kr. að auki nýti kaupendur sér kaupréttinn. Heildartap ríkisins vegna sölunnar á Sjóvá getur þannig numið allt að 4,8 ma.kr. Það kemur reyndar ekki á óvart að ríkið skuli tapa á þessum viðskiptum enda greiddi það 11,6 ma.kr. fyrir eignarhlut í félagi sem var með neikvæða eiginfjárstöðu og því í reynd gjaldþrota.“

Lánasjóður landbúnaðarins og aðrar ríkisábyrgðir.

Úr skýrslu Ríkisendurskoðunar um fyrirgreiðslu við fjármálafyrirtæki, bls. 7:

„Þegar ríkisbönkunum var breytt í hlutafélög á sínum tíma og þeir seldir hvíldu áfram á þeim skuldbindingar vegna þeirra skuldabréfa með ríkisábyrgð sem þá höfðu verið gefin út. Sama máli gegndi um skuldir Lánasjóðs landbúnaðarins sem Landsbankinn keypti af ríkinu árið 2005. Í árslok 2010 nam staða lána til Landsbanka Íslands með ríkisábyrgð samtals 22,1 ma.kr., þar af voru 13,8 ma.kr. vegna Lánasjóðs landbúnaðarins og 3,8 ma.kr. vegna Líffeyrisjóðs bankamanna. Ríkisábyrgðir vegna Glitnis banka hf. voru 403 m.kr. vegna skulda Iðnlánasjóðs. Árin 2008–2010 greiddi ríkisábyrgðasjóður samtals 7,8 m.kr. upp í kröfur vegna ofangreindra lána til þess að forðast dráttarvesti og innheimtukostnað, en leysti síðan til sín þær skuldir gamla Landsbankans og Glitnis sem eru með ábyrgð ríkissjóðs. Í ríkisreikningi fyrir árið 2010 voru gjaldfærðar 27,5 ma.kr. sem er áætlað tap vegna ríkisábyrgða og í ríkisreikningi fyrir árið 2009 voru gjaldfærðar 3,5 ma.kr. Samtals nemur tap ríkisins vegna ábyrgða sem féllu á það vegna falls bankanna 31 ma.kr.“

5. Lokaorð.

Hinn 14. október 2008 gaf Fjármálaeftirlitið út forsendur fyrir skiptingu efnahagsreikninga Landsbankans, Glitnis og Kaupþings og endurskoðaði þær 19. október 2008.¹¹ Forsendur þessar voru gefnar út með vísan til 100. gr. laga nr. 161/2002 og 5. gr. laga nr. 125/2008. Í forsendunum setti Fjármálaeftirlitið fram samræmd viðmið um framsetningu stofnefnahagsreikninga nýju bankanna með það að markmiði að samræma vinnubrögð við yfirfærslu eigna og skulda til nýju bankanna.

Ríkisstjórnin sem tók við 1. febrúar 2009 kaus að fara þá leið að byggja endurreisn bankanna ekki á upphaflegum grunni neyðarlaganna heldur ganga til samninga við kröfuhafa. Þá virðist ríkið ekki hafa haft trú á því að neyðarlögin mundu halda ef til dómsmála kæmi og þess vegna hafi verið gengið langt í að friða kröfuhafa gömlu bankanna, sbr. fundargerð 2. fundar stýrinfundar ríkisstjórnarinnar og Hawkpoint frá 20. mars 2009:

1. Guðmundur Árnason review the steering group's first meeting on 10 March.

2. Mr. Baines led a presentation of Hawkpoint's draft initial assessment that was circulated to the committee. He said that the instrument had the potential to very complex. There were also questions as to whom Deloitte was working for that needed to be cleared up for all concerned. Mr. Baines also stated that the creditors were pleased that something was now happening and that they had someone to talk to.

Mr. Árnason said that it was important to keep a disciplined dialogue with the creditors. There needed to be a common understanding of who is mandated to talk to whom. He said that it is important not to interfere in the relationship between the resolution committees and the creditors. The state wants to appease the creditors to the extent possible. The negotiations are, however, bilateral between the state and the financial advisors of the old banks.

Löggiltir skjalabýðendur þýddu þennan texta á eftirfarandi hátt:

1. Guðmundur Árnason fer yfir fyrsta fund stýrinfundarinnar þann 10. mars.
2. Hr. Baines fór fyrir kynningu Hawkpoint á drögum að fyrsta mati, sem dreift var til nefndarinnar. Hann sagði skbr./fjármálagerninginn vera líklegt að verða mjög flókið. Einnig væri ekki skýrt fyrir hvern Deloitte væri að vinna, sem þyrfti að skýra vegna allra sem hlut ættu að máli. Hr. Baines sagði einnig að kröfuhafar væri ánægðir með að eitthvað væri nú að gerast og að þeir hefðu einhvern að tala við.

Hr. Árnason sagði það mikilvægt að viðhalda öguðum viðræðum við kröfuhafana. Það þyrfti að vera sameiginlegur skilningur hver væri bær til að tala við hvern. Hann sagði það mikilvægt að trufla ekki samband skilanevndanna og kröfuhafanna. Ríkið vill friðþægja kröfuhafa eins og mögulegt er. Samningaviðræðurnar eru hinsvegar, tvíhliða milli ríkisins og fjármáalegra ráðgjafa gömlu bankanna.

¹¹ www.fme.is/media/akvardanir/19.-oktober-2008_3.pdf

Atriði til skoðunar.

1. Skoða verður hvort rétturinn til að færa eignir og skuldbindingar yfir í íslenskum krónum var að hluta gefinn eftir og hvort sú aðgerð hafi valdið ríkissjóði talsverðu tjóni. Heimtur af yfirfærðum eignasöfnum voru afhentar gömlu bönkunum:
 - a. með skuldabréfum tengdum heimtum,
 - b. með því að gefa eftir ávinning af rekstri bankanna fram til þess tíma er hlutabréf voru afhent gömlu bönkunum,
 - c. með því að afhenda hlutafé til gömlu bankanna.
2. Ríkið tók áfram á sig meginþorra áhættunnar af rekstri bankanna:
 - a. í formi greidds hlutafjárframlags,
 - b. vegna víkjandi lána sem vafi leikur á hvort hafi verið verðlögð eðlilega og í tilviki Arion með breytirétti að kröfu skuldara,
 - c. í formi lausafjárfrigreiðslu á kjörum sem voru betri en markaðskjör sem hefði verið dregið á að fullu ef illa hefði árað í rekstri nýju bankanna. Öll áhætta á því sem miður hefði getað farið var því hjá ríkinu.
3. Ríkið gaf út skuldabréf til bankanna á gengi stofnefnahagsdags en ekki gengi samningsdags og færði þannig gengismun frá nýju bönkunum til þeirra gömlu.
4. Ríkið samþykkti að greiða vexti til bankanna á hlutafjárloforð frá stofndegi en krafðist ekki hlutdeildar í hagnaði þeirra fyrir sama tímabil.
5. Ríkið gaf eftir veðkröfur Seðlabankans á gömlu bankana og afhenti þannig, a.m.k. í tilviki Arion, verðmæti til gamla bankans sem voru umfram yfirteknar veðkröfur nýja bankans og skildi Seðlabankann eftir með almenna veðkröfu í bú Arion.
6. Ríkið samþykkti að taka á nýju bankana og þar með ríkið ýmsan kostnað tengdan gjörningum þessum.
7. Ríkið var áfram með megnið af áhættunni af rekstri bankanna þrátt fyrir að hafa gefið eftir meginþorrann af mögulegum ávinningi af heimtum til gömlu bankanna. Hugsanlegt tap af rekstri bankanna hefði getað fallið á ríkissjóð en hagnaðurinn átti að verða eftir í bönkunum.
8. Skoða þarf stofnun og innheimtustefnu Dróma.

Heimildaskrá.

Alþingi. Skýrsla fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna. Þingskjal 1213, 694. mál á 139. löggjafarþingi 2010–2011. Vefútgáfa á vefslóðinni:
www.althingi.is/altext/139/s/1213.html

Arion banki. Consolidated Financial Statements for the year 2009. Vefútgáfa á vefslóðinni:
www.arionbanki.is/library/Skrar/Bankinn/Starfsemi/Uppgjor-og-arsskyrslur/Uppgjor/Arion_banki_hf_Consolidated_Financial_Statements_-_31.12.2009_-_FINAL.PDF

Fjármálaeftirlitið. Forsendur fyrir skiptingu efnahagsreiknings Landsbanka Íslands hf., Kaupþings hf. og Glitnis hf. í samræmi við lög nr. 125/2008 um heimild til fjárveitingar úr ríkissjóði vegna sérstakra aðstæðna á fjármálamarkaði o.fl. Vefútgáfa á vefslóðinni:
www.fme.is/media/akvardanir/19.-oktober-2008_3.pdf

Kaupþing. Consolidated Financial Statements 22 October to 31 December 2008. Vefútgáfa á vefslóðinni:
www.arionbanki.is/library/Skrar/Frettir/New_Kaupthing_Bank_hf_Consolidated_Financial_Statements_31.12.2008.pdf

Landsbankinn. Consolidated Financial Statements 2009. Vefútgáfa á vefslóðinni:
www.landsbankinn.is/Uploads/Documents/Umlandsbankann/landsbankinn_arsreikningur_samstaedu_2009.pdf

Ríkisendurskoðun. Fyrirgreiðsla ríkisins við fjármálafyrirtæki og stofnanir í kjölfar bankahrunsins. Júní 2012. Vefútgáfa á vefslóðinni:
www.ríkisendurskodun.is/wp-content/uploads/2016/01/fyrirgreidsla_vid_fjarmalafyrirtaeki2.pdf

Fylgiskjöl.

1. Fjármálaeftirlitið: Forsendur fyrir skiptingu efnahagsreikninga Landsbanka Íslands hf., Kaupþings hf. og Glitnis hf.
2. Fjármálaeftirlitið: Svör við fyrirspurnum um stofnun Kaupskila ehf. og fleiri tengda þætti.
3. Ríkisendurskoðun: Svör við fyrirspurnum um uppgjör Arion banka, hlutafjárukningu Íslandsbanka árið 2009 og kaup Glitnis á hlutum í Íslandsbanka.
4. Fjárýsla ríkisins: Svör við fyrirspurnum um sölu á hlut í Íslandsbanka til Glitnis.
5. Bankasýsla ríkisins: Svar við fyrirspurn um skuld nýja Landsbankans við þrotabú gamla Landsbankans.
6. Fjármála- og efnahagsráðuneytið: Svör við fyrirspurnum um hluthafasamning Kaupskila hf. og ríkisins.
7. Fundargerðir stýrinefndar ríkisstjórnarinnar og Hawkpoint.
8. Fundargerðir samræmingarnefndar stjórnvalda (Coordination Committee).